

भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा युवा स्वयंसेवक परिचालन कार्यविधि, २०७२

१. **पृष्ठभूमि** : मिति २०७२ साल वैशाख १२ गते र त्यसपछिका विभिन्न मिति एवं समयमा गएको भूकम्प सहित विनाशकारी प्रकोपबाट प्रभावित भएका जिल्लाहरूमा राहत वितरण, पुनर्वास एवं पुनर्स्थापना लगायतका कार्यहरू गर्न समन्वयात्मक रूपमा युवा स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्नु आवश्यक भएकाले युवाहरूलाई राष्ट्रिय विपद् एवं पुनर्निर्माण स्वयंसेवकको रूपमा काममा लगाउन राष्ट्रिय स्वयंसेवा अभियान निर्देशिका, २०६९ को दफा (४) को खण्ड (ढ) र दफा ६ को खण्ड (ज) बमोजिम “भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा युवा स्वयंसेवक परिचालन कार्यविधि, २०७२” बनाइएको छ ।
२. **युवा स्वयंसेवक परिचालनका उद्देश्य** : युवा स्वयंसेवक परिचालनका उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :-
- (क) मूल्यवान बस्तु, अन्नपात तथा अन्य उपभोग्य घरायसी सामग्री संकलन गरी सुरक्षित स्थानमा राख्न सहयोग गर्ने,
 - (ख) आंशिक तथा पूर्ण रूपमा क्षतिग्रस्त भौतिक संरचनाहरूको व्यवस्थित रूपमा भग्नावशेष हटाउने कार्यमा सहयोग गर्ने,
 - (ग) भूकम्पबाट पीडित सर्वसाधारण नागरिकहरूका लागि स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गरी अस्थायी बसोबास, अस्थायी विद्यालय भवन, अस्थायी स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था मिलाउन सहयोग गर्ने,
 - (घ) सरसफाइ, स्वास्थ्य र वातावरणसम्बन्धी चेतनामूलक कार्य गर्ने ।
३. **युवा स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्र** : (१) केन्द्रस्तरबाट युवा स्वयंसेवक परिचालन एवं समन्वय गर्नको लागि देहाय बमोजिमको एक केन्द्रीय युवा स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्र रहनेछ :-
- (क) युवा तथा खेलकुद मन्त्री - संयोजक
 - (ख) सचिव, गृह मन्त्रालय - सदस्य
 - (ग) सचिव, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय - सदस्य
 - (घ) सचिव, शिक्षा मन्त्रालय - सदस्य
 - (ङ) सचिव, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय - सदस्य
 - (च) सचिव, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय - सदस्य
 - (छ) सचिव, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय - सदस्य
 - (ज) सचिव, शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय - सदस्य
 - (झ) सचिव, सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय - सदस्य
 - (ञ) सचिव, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय - सदस्य

(ट) सचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग	- सदस्य
(ठ) क्रियाशील राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरुमध्येबाट एक/एक जना	- सदस्य
(ड) सदस्य-सचिव, राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्	- सदस्य
(ढ) खेल संघहरु मध्येबाट एक जना प्रतिनिधि	- सदस्य
(ण) प्रमुख आयुक्त, नेपाल स्काउट	- सदस्य
(त) युवा क्षेत्रमा कार्य गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ संस्थाहरु मध्येबाट एक जना	- सदस्य
(थ) युवा सम्बद्ध गैर सरकारी संघ संस्था मध्येबाट एक जना	- सदस्य
(द) निजी विद्यालय छात्रा संघ संस्थाहरु मध्येबाट एक जना प्रतिनिधि	- सदस्य
(ध) सह-सचिव, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	-सदस्य सचिव

यस संयन्त्रमा राजनीतिक युवा संघ संस्था लगायत अन्य युवा संस्थाका थप प्रतिनिधिहरुलाई आवश्यकता अनुसार आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको संयन्त्रको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

(३) यस कार्यविधि बमोजिम केन्द्रीय युवा स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्रको निर्णय कार्यान्वयन गर्न युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयमा देहाय बमोजिम सदस्य रहने एक सचिवालय रहनेछ :-

(क) सह-सचिव, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	- संयोजक
(ख) उप-सचिव, गृह मन्त्रालय	- सदस्य
(ग) उप-सचिव, शिक्षा मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) उप-सचिव, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय	- सदस्य
(ड) उप-सचिव, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	- सदस्य
(च) निर्देशक, नेपाल स्काउट	- सदस्य
(छ) उप-सचिव, युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय	-सदस्य सचिव

(४) संकटग्रस्त जिल्लामा केन्द्रबाट परिचालित एवं सोभै जिल्लास्तरमा परिचालित स्वयंसेवकहरुको परिचालन एवं समन्वय गर्नका लागि देहाय बमोजिमको एक जिल्लास्तरीय स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्र रहनेछ :-

(क) प्रमुख जिल्ला अधिकारी	- संयोजक
(ख) स्थानीय विकास अधिकारी	- सदस्य
(ग) जिल्ला शिक्षा अधिकारी	- सदस्य
(घ) जिल्ला जन स्वास्थ्य अधिकृत	- सदस्य
(ड) महिला विकास अधिकृत	- सदस्य
(च) जिल्लामा क्रियाशील राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरुमध्येबाट एक/एक जना	- सदस्य

- (छ) जिल्ला आयुक्त, नेपाल स्काउट - सदस्य
- (ज) युवा परिचालन गर्ने युवा सम्बद्ध संघ संस्थाहरु
मध्येबाट एक जना - सदस्य
- (झ) कार्यालय प्रमुख, जिल्ला खेलकुद विकास समितिको कार्यालय - सदस्य सचिव

(५) उपदफा (४) बमोजिमको संयन्त्रको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ ।

४. **युवा स्वयंसेवक परिचालनको व्यवस्था :** (१) युवा स्वयंसेवक परिचालन गर्दा विभिन्न राजनीतिक दल सम्बद्ध युवा संघ संस्था, विभिन्न खेलकुद सम्बद्ध संघ संस्था, नेपाल स्काउट लगायत राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघ संस्था, गैर आवासीय नेपाली संघ संस्थाहरुमा आवद्ध नेपाली, विदेशी तथा युवाहरु केन्द्रस्तरबाट वा सोभै जिल्लास्तरमा परिचालन गरिनेछ ।

(२) यस कार्यविधि बमोजिम केन्द्रस्तरबाट युवा स्वयंसेवक परिचालन गर्न चाहने संघसंस्थाले परिचालन गरिने युवाहरुको सूची सहित युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले तोकेको ढाँचाबमोजिमको समझदारीपत्रमा मन्त्रालयसँग सम्झौता गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस कार्यविधि बमोजिम जिल्लास्तरबाट युवा स्वयंसेवक परिचालन गर्न चाहने संघसंस्थाले परिचालन गरिने युवाहरुको सूची सहित युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले तोकेको ढाँचाबमोजिमको समझदारीपत्रमा जिल्लास्तरीय स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्रसँग सम्झौता गर्नु पर्नेछ ।

(४) परिचालित हुने युवा स्वयंसेवकहरुको विवरण संकलन तथा एकीकृत गरी युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले अभिलेख राख्नेछ र सो अभिलेख प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

(५) यस कार्यविधि बमोजिम परिचालित हुने युवा स्वयंसेवकहरुको कार्य अवधि सामान्यतया एक महिनाको हुनेछ र आवश्यकता देखिएमा पुनर्निर्माण एवं पुनस्थापनाका लागि थप कार्य विवरणसहित तीन महिनाका लागि परिचालन गर्न सकिनेछ ।

(६) जिल्लास्तरीय संयन्त्र मार्फत स्थानीय तहमा रहेका युवाहरुको स्वयंसेवक समूह गठन गरी परिचालन गर्न सकिनेछ ।

(७) जिल्लास्तरीय संयन्त्रलाई युवा स्वयंसेवक परिचालनको अभिलेख राख्ने, प्रतिवेदन तयार पार्ने लगायतका कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन एक जना प्रशासनिक र एक जना कम्प्युटर अपरेटर गरी दुई जना स्वयंसेवक खटाइनेछ ।

(८) युवा स्वयंसेवकको परिचालन र समन्वयमा सहयोग पुऱ्याउन तथा युवा स्वयंसेवकलाई उत्प्रेरित गर्न युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले भूकम्पबाट संकटग्रस्त जिल्लामा एक एक जना युवा दूत (Youth Envoy) नियुक्त गरी पठाउन सक्नेछ ।

(९) जिल्लामा खटिने युवा स्वयंसेवकहरुको सुरक्षाको व्यवस्था सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयले गर्नेछ ।

५. **युवा स्वयंसेवकको काम र कर्तव्य :** भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा खटिने युवा स्वयंसेवकहरुको काम र कर्तव्य निम्न अनुसार हुनेछ :

- (क) भूकम्प प्रभावित स्थानबाट भग्नावशेष हटाउने,
- (ख) भूकम्प पीडित व्यक्तिहरुका सम्पत्ति सुरक्षित रूपमा राख्न सहयोग पुऱ्याउने,
- (ग) अस्थायी टहरा बनाउन सहयोग गर्ने,

- (घ) अस्थायी घर बनेको भए त्यसलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्ने,
- (ङ) भूकम्प पीडित व्यक्तिहरुको जनजीवन सामान्य पार्न कुलो खन्ने, खेतिपाती लगाउनेजस्ता कार्यमा सहयोग गर्ने,
- (च) विद्यालयमा अस्थायी कक्षा कोठा, भवन तथा अस्थायी स्वास्थ्य चौकी निर्माणमा सहयोग गर्ने,
- (छ) स्वास्थ्य सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम गर्ने,
- (ज) एकीकृत ग्राम विकास र व्यवस्थापनका लागि आवश्यक जनमत बनाउने ।

६. युवा स्वयंसेवकहरुको आचार संहिता : (१) भूकम्प प्रभावित क्षेत्रमा खटिने युवा स्वयंसेवकहरुले निम्न अनुसारको आचार संहिताको पालना गर्नुपर्नेछ :-

- (क) स्वयंसेवकले राजनैतिक क्रियाकलापमा संलग्न नहुने र कार्य सम्पादन गर्दा आफ्नो राजनैतिक आस्थाको प्रभाव पर्न नदिने,
- (ख) स्वयंसेवा अवधिभर मादक पदार्थ सेवन नगर्ने,
- (ग) सरोकारवाला पक्षहरूसँग शिष्ट, सामाजिक रूपले मर्यादित र नैतिक व्यवहार गर्ने,
- (घ) आफूलाई सुम्पिएको जिम्मेवारी स्वयंसेवाको भावना, विश्वव्यापी मान्यता र मर्म अनुरूप ईमान्दारपूर्वक पूरा गर्नुपर्ने,
- (ङ) स्वयंसेवक आवद्ध संघसंस्थाबाट कुनै सुविधा उपलब्ध गराउने निर्णय भएको भए सो अवस्थामा बाहेक कुनै संस्था वा व्यक्तिबाट कुनै सुविधा लिन नपाइने,
- (च) अनुशासित भई शिष्ट र विधिसम्मत व्यवहार गर्दै आफूलाई आदर्शवान् र नमूना पात्रको रूपमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने,
- (छ) अन्य निकाय र पदाधिकारीको काममा हस्तक्षेप नगर्ने,
- (ज) धर्ना, घेराउ र जुलुस जस्ता कार्यक्रममा संलग्न नहुने,
- (झ) कुनै सुविधाका लागि सम्बन्धित संस्थालाई कुनै दवाव दिने वा माग राख्ने कार्य गर्न नहुने,
- (ञ) सामाजिक सद्भाव र शान्ति व्यवस्थामा खलल पुऱ्याउने कार्य नगर्ने,
- (ट) राष्ट्र र जनताको बृहत्तर हितमा आघात पुग्ने कुनै पनि कार्य गर्न नपाइने ।

(२) स्वयंसेवकहरुले पालना गर्नुपर्ने आचरसंहिता विपरित कार्य गरेमा जिल्लास्तरीय स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्रले स्वयंसेवक सेवाबाट यस्ता स्वयंसेवकहरुलाई फिर्ता पठाउन सक्नेछ ।

७. युवा स्वयंसेवकहरुको अनुगमन तथा प्रतिवेदन : (१) परिचालन गरिएका स्वयंसेवकहरुले गरेको कार्यहरुको सघन अनुगमन स्वयंसेवक परिचालन गर्ने संघ/संस्थाहरुबाट गरिने छ । यस्ता संघ संस्थाहरुले युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयबाट तोकिएको ढाँचामा मासिक प्रगति प्रतिवेदन तयार पारी जिल्लास्तरीय स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्रमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) जिल्लास्तरीय संयन्त्रले यसरी विभिन्न संघसंस्थाबाट प्राप्त मासिक प्रतिवेदन एकीकृत गरी युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) स्वयंसेवकहरुले गरेका कार्यको सघन अनुगमन भए/नभएको विषयमा युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयबाट आवश्यकता अनुरूप अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) र (३) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले स्वयंसेवक परिचालनको अवस्था भत्किने गरी कुनै समस्या भए त्यसको समाधानका उपाय सहितको समष्टिगत प्रतिवेदन तयार गरी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा पठाउनेछ ।

८. **विविध :** (१) यस कार्यविधि बमोजिम परिचालन हुने युवा स्वयंसेवकहरूलाई युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले तोकेबमोजिमको परिचय पत्र जिल्लास्तरीय स्वयंसेवक समन्वय तथा परिचालन संयन्त्रले उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) यस कार्यविधि बमोजिम परिचालन हुने युवा स्वयंसेवकहरू कार्यस्थलमा कार्यरत रहँदा दुर्घटनामा परेमा नेपाल सरकारले सरकारी स्वास्थ्य संस्थामार्फत निशुल्क उपचारको व्यवस्था गर्नेछ ।

(३) स्वयंसेवामा संलग्न युवाहरूलाई आबद्ध युवा संघ संस्थाको सिफारिसमा प्रशंसा-पत्र प्रदान गरिनेछ ।

(४) उत्कृष्ट कार्य सम्पादन गर्ने युवा स्वयंसेवकहरूलाई युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयबाट वार्षिक रुपमा प्रदान गरिँदै आएको राष्ट्रिय युवा प्रतिभा सम्मान र युवा प्रतिभा तथा उद्यमीको पहिचान र प्रोत्साहन पुरस्कारमा प्राथमिकता दिइनेछ ।

(५) सबै क्षेत्रको सहयोग प्राप्त गरी आफूलाई सुम्पिएको जिम्मेवारी कुशलतापूर्वक सम्पन्न गरी भूकम्पबाट प्रभावित समूदायलाई सहयोग पुऱ्याउनु युवा स्वयंसेवकहरूको कर्तव्य एवं जिम्मेवारी हुनेछ । यसरी परिचालन हुने युवा स्वयंसेवकहरूलाई सहयोग पुऱ्याउनु सबै सरोकारवाला निकायहरू तथा पदाधिकारीहरूको कर्तव्य हुनेछ ।

(६) यो कार्यविधि जारी भएको मितिले तीन महिनासम्म लागू हुनेछ र आवश्यक परेमा नेपाल सरकारले समयावधि थप गर्न सक्नेछ ।

९. **बाधा अड्काउ फुकाउने :** यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा आइपरेमा युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयले बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

त्र